

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Ermənistan-Azərbaycan, ərazilərin işğaldan azad olunması haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Bu gün Azərbaycan üçün prioritet məsələlərdən biri də işğaldan azad edilən ərazilərdə postmüharibə dövrünün reallıqlarına uyğun olaraq abadlıq-quruculuq işlərinə start verməkdir. Qeyd edilən istiqamətdə Bakı artıq müvafiq addımlar atır, zəruri dövlət proqramları hazırlanır.

Bu fonda Xocalının, Xankəndinin, Xocavəndin bir hissəsinin guya Azərbaycanın nəzarətindən kənar olduğuna dair fikirlər səsləndirilir və iddia olunur ki, bu, Bakının bərpa planlarına maneə yarada bilər. Lakin realıqda Azərbaycan adı çəkilən hər üç bölgəyə nəzarət imkanlarına malikdir və bunu mərhələli şəkildə həyata keçirir. Məhz bu vəziyyətdə Bakı bərpa planını da istədiyi fonda reallaşdırmaq üçün bütün imkanlara malikdir.

Bakının qətiyyətli mövqeyi qarşısında İrəvan aciz dururda...

Artıq bütün dünya miqyasında qəbul edilir ki, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi keçmişdə qalıb və işğaldan azad edilən ərazilərdə quruculuq işləri gündəmdə yer alan başlıca məsələlərdəndir. O ki qaldı hazırda ermənilərin Qarabağda yaşadığı yerlərə, Azərbaycan bu torpaqların qaytarılması prosesində diplomatiyaya üstünlük verir, amma risk ehtimallarına görə hərbi variantı da gündəlikdən çıxarmayıb. Buradakı ermənilər isə yalnız Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etdikdən sonra orada qarşıdakı dövrdə yaşamaq hüququ əldə edəcək. Bunu nə Ermənistan, nə də onun havadarları əngəlləyə bilər. Əslində, bütün bu qeyd edilənlər Azərbaycan, Rusiya, Ermənistan rəhbərlərinin məlum Moskva görüşündə bir daha öz təsdiqini tapdı. Burada Azərbaycanın qələbəsi yenidən təsbit olundu. Elə Rusiyanın "Kommersant" qəzeti də həmin görüşə həsr etdiyi növbəti yazısında məsələyə məhz bu prizmadan yanaşır.

Qəzet qeyd edir ki, Bakı və İrəvanda Rusiya, Ermənistan və Azərbaycan liderləri arasında yanvarın 11-də Moskvada keçirilən üçtərəfli danışıqların nəticələri tamamilə əks şəkildə qiymətləndirilib: "Azərbaycanda bölgədəki iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin blokadadan çıxarılması barədə razılıq əldə edildiyi üçün toplantı məhsuldar sayılıb. Ermənistanda müxalifət baş nazir Nikol Paşinyanı zəif iradə və

mövqələrin növbəti təslimçiliyində təqsirləndirib: Ermənistan cəmiyyətində əsirlərin qaytarılması əsas prioritet hesab olunur, lakin bunun əvəzində, danışıqlarda Azərbaycanın ısrar etdiyi iqtisadi gündəm müzakirə edilib. İndinin özündə də həm Bakı, həm də İrəvanda Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanla Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev arasında Moskvada Rusiya prezidenti Vladimir Putinin vasitəçiliyi ilə baş tutan görüşün nəticələrini fəal şəkildə müzakirə edirlər. Görüşdə üç ölkənin baş nazir müavinlərinin rəhbərlik etdiyi "bölgədəki bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələrinin blokadadan çıxarılması" ilə məşğul olacaq işçi qrupun yaradılması barədə razılıq əldə olunub. Söhbət iki əsas sahədən gedir. Birincisi, bu, Ermənistanın Sünik bölgəsindən keçməli olan Azərbaycanın əsas hissəsindən anklava - Naxçıvana uzanan dəhlizdir. İkincisi, İrəvandan, Naxçıvandan keçməklə, eyni Sünik bölgəsinə uzanan dəmir yoludur. Hər iki marşrut sovet dövründə fəal şəkildə istifadə olunurdu, lakin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin başlanması ilə mövcudluğu dayandırılıb. Bu nəqliyyat yollarının bağlanması Rusiya da zərər görüb. Gürcüstan - Abxaziya münaqişəsi nəticəsində Rusiyadan Gürcüstana qatların hərəkəti qeyri-mümkün olduqda Ermənistan əsas müttəfiqi və Rusiya Türkiyənin dəmir yolları ilə olan əlaqəsinə itirib. Nəticədə, Ermənistanın dəmir yolları faktiki olaraq İrəvan və Tiflisi birləşdirən kiçik bir hissəyə qədər azalıb, Rusiyadan göndərilən mallar isə yalnız hava şəraitinə görə müntəzəm olaraq bağlanmış Gürcüstan Hərbi Magistral yolu ilə nəql edilib. İranla iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsi Ermənistan üçün ciddi bir yardım ola bilər, ancaq ölkələrin yalnız bir dağ yolu ilə bağlı olduğunu nəzərə alaraq, bu günə qədər o mümkün deyildi. Beləliklə, Moskvada imzalanan sənəd nəzəri cəhətdən hər üç tərəfi razı salmalıdır: Azərbaycanın Naxçıvana və

İrəvanın Bakının şərtlərinə boyun əyməkdən başqa çıxış yolunun yoxluğundan Rusiya mətbuatı da yazdı...

Türkiyəyə, Rusiyanın Türkiyə və Ermənistanla, Ermənistanın Rusiya və İrana gedən yola ehtiyacı var". Bu fonda qəzet yazır ki, Bakının istədikləri, əslində, bütün tərəflər üçün əlverişlidir.

Azərbaycana müsbət cavab Ermənistan üçün də sərfəlidir

"Kommersant" qəzeti onu da xüsusi olaraq vurğulayır ki, əslində, Ermənistanın Azərbaycanla razılaşmaqdan başqa çarəsi də yoxdur. Ermənistan müxalifətinin bu xüsusda narazılığı da hansısa ciddi nəticə verməyəcək: "Ona görə də Moskvada görüşündə yalnız İlham Əliyev danışıqlardan sonra faktiki olaraq özünü yeganə qalıb hiss edib. Nikol Paşinyan çıxışında nəqliyyatla deyil, həll olunmamış məsələlərə, hər şeydən əvvəl, Bakının Dağlıq Qarabağın statusunu müzakirə etmək istəməsinə, həmçinin, hərbi əsirlərin tələyinə diqqət yetirib. Paşinyanın məyusluğunu digər erməni siyasətçilər də bölüşür, baxmayaraq ki, onlar danışıqların "uğursuzluğunda" baş nazirin özünün günahkar olduğuna əmindirlər. Məsələn, "Işıqlı Ermənistan" partiyası parlament fraksiyasının rəhbəri Edmon Marukyan iqtisadi dəhlizlərin blokadadan çıxarılmasının keçən ilki 9 noyabr tarixli üçtərəfli razılaşmada yer aldığı, bunun bir daha müzakirə edilməsinin lüzumsuz olduğunu bildirib. "Əslində bu, düşmənimizin irəli sürdüyü

gündəmdir və o, Ermənistanın gündəmi üzərində üstünlük təşkil etməyə davam edir. Kəlbəcərdən çıxış və Laçın dəhlizinin təhvil verilməsi kimi gündəmə daxil olmayan maddələr "İsveçrə saatının dəqiqliyi ilə" həyata keçirildi və hələ də icra olunur" - kədlə dəyən Marukyan Bakıda erməni əsirlərini müzakirə etməkdən imtina xatırladı. Digər erməni politoloq Qrant Mikaelyan "Kommersant"a müsahibəsində bildirib: "Əsir məsələsi iki səbəbdən müzakirə olunmayıb. Birincisi, Azərbaycan tərəfi əsirləri hərbi cinayətkar elan edib və onların taleyini əlavə danışıqlar bəndinə çevirməyə çalışır. İkincisi, erməni tərəfi bu yanaşmanın təsirsizliyini izah etmək üçün kifayət qədər inandırıcı dəlil tapmayıb".

Qəzet yazır ki, Azərbaycanın mövqeyinə əsasən, həbsdə olan ermənilər heç də hamısı Bakıda hərbi əsir sayılmır: "Bakı bildirir ki, münaqişə öncəsi və münaqişə zamanı tutulan insanlar artıq ekstradisiya edilib. İndi isə Ermənistan dekabr ayında Hadrut yaxınlığında Azərbaycan ordusunun tərksilah etdiyi 62 nəfəri geri qaytarmaq istəyir. Noyabr ayının sonunda, atəşkəs bəyannaməsi imzalandıqdan sonra onlar Ermənistanın Şirak bölgəsindən gələrək 5 Azərbaycan vətəndaşını öldürüblər. Buna görə də tənqidçi kimi qəbul edirlər. Dağlıq Qarabağın statusuna və ya orada yaşayan ermənilərin taleyinə gə-

linçə, Bakının mövqeyi daha sərt olacaq. Azərbaycan Ermənistanla müstəsna dövlətlərarası məsələləri müzakirə edəcək. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi bitib və Qarabağ ermənilərinin gələcəyi yalnız beynəlxalq təşkilatlarla və digər vasitəçilərlə müzakirə oluna bilər, ancaq İrəvanla deyil".

İqtisadi əlaqələrin bərpası - Ermənistanın yeganə çıxış yolu...

Sözgedən mətbu orqan qeyd edir ki, danışıqlarda əldə etdiyi digər uğurlara öyünə bilməyən Nikol Paşinyan diqqəti iqtisadi əlaqələrin inkişaf perspektivlərinə yönəldib: "Onun fikrincə, "bölgənin iqtisadi görünüşünü ciddi şəkildə dəyişdirə, investisiya potensialını və investisiya cəlb ediciliyini ciddi şəkildə artırmaqla". Lakin "Kommersant"ın İrəvanda həmsöhbətləri onun nikbinliyini bölüşür. "Orta müddətdə Rusiyanın Azərbaycan infrastrukturunu ilə yük daşınması Ermənistanla Yuxarı Lars və Qara dənizdəki Gürcüstan limanlarından istifadə ilə müqayisədə baha başa gələcək. Səbəb - daşınmanın maya dəyərində qaçılmaz olaraq əksini tapacaq yeni infrastruktur həll yollarının axtarılmasına ehtiyacdır", - deyər Ermənistan "Enerji Təhlükəsizliyi İnstitutu" QHT-nin prezidenti Vahe Davtyan bildirib. "Siyasi komponent də mühüm rol oynayacaq. Azərbaycan nəqliyyat infrastrukturuna bərabər çıxış tələb etsə də, bunun erməni yük daşıyıcıları üçün əlverişsiz şərait

yaradan proteksionist yanaşma olduğu aydındır. Hibrid müharibə davam edir və o, əsasən iqtisadi məzmunla sahib olacaq". "Carnegie Europe" Mərkəzinin baş tədqiqatçısı və Dağlıq Qarabağ münaqişəsi tarixinə dair əsas kitablardan biri olan "Qara bağ"ın müəllifi Tomas de Vaal isə üç ölkə liderlərinin danışıqlarında "ən maraqlı" məsələnin "bağlı qapı arxasında qaldığına" inanır. Bir növ, nəticə əldə edildiyini göstərmək üçün iqtisadi plan üzə çıxarılıb. De Vaalın da etiraz etdiyi kimi, bu plan uzunmüddətli kimi qəbul edilməlidir: onu həyata keçirmək üçün yalnız infrastruktur deyil, həm də siyasi iradə və təməl səviyyədə razılaşmalar lazımdır".

Beləliklə, qeyd edilənlərdən aydın görünür ki, Azərbaycan Qarabağ məsələsinin yekun həlli istiqamətində istədiyi nəticəyə sürətlə yanaşır. Hesab edilir ki, bu da yaxın perspektivdə münaqişənin tam həllinə gətirib çıxaracaq. Bu vəziyyətdə Ermənistan da Azərbaycanın humanist siyasətindən nəticə çıxarmalı və burada hansısa qüvvə tərəfindən tənqidə bəyannamənin qarşısı bəyannamənin alınmalıdır. Əks təqdirdə bunun cavabı kifayət qədər sərt olacaq və Ermənistan daha böyük problemlərlə üzləşməli olacaq. Hər halda, bunu Ermənistanda da yaxşı sezən qüvvələrin sayı az deyil.

Tahir TAĞIYEV
Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.